

Examen VWO

2018

tijdvak 2
dinsdag 19 juni
9.00 - 12.00 uur

Latijn

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 76 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 2 **Quare ergo t/m vivis**

Deze zin wordt door C. Verhoeven als volgt vertaald:

“Waarom ben je met je woorden dapperder dan in je leven?”

In deze vertaling is de grammaticale structuur van het Latijn niet geheel overgenomen.

- 1p 1 Leg dat uit met betrekking tot **loqueris**. Ga in je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

Regel 2-5 **Quare et superiori t/m tangeris**

- 1p 2 Noteer de naam van het stilistisch middel waarmee de in deze zin gemaakte verwijten worden onderstreept. Laat retorische vraag buiten beschouwing.

Regel 2-12 **Quare ergo t/m magister**

De meeste verwijten over Seneca's gedrag die in deze regels genoemd worden, betreffen gehechtheid aan bezit en een luxueuze levenswijze.

- 2p 3 Beschrijf in eigen woorden twee andere verwijten over Seneca's gedrag die in de regels 2-12 (**Quare ergo t/m magister**) worden genoemd.

Regel 2-15 **Quare ergo t/m sufficiat**

Uit het vervolg kun je afleiden in welk geval Seneca de in de regels 2-15 (**Quare ergo t/m sufficiat**) genoemde kritiek wél terecht zou hebben gevonden.

- 1p 4 Leg dat uit. Baseer je antwoord op het vervolg (t/m **sum** regel 22).

Regel 5-15 **Quare cultius t/m sufficiat**

In deze regels wordt een aantal gedragingen beschreven.

- 1p 5 Citeer uit deze regels het Latijnse tekstelement dat een voorbeeld is van **Quare cultius t/m desiderat** (regel 5-6).

Regel 18 **malis melior**

- 1p 6 Leg uit wat dit voor Seneca concreet inhoudt. Baseer je antwoord op het vervolg (t/m **sum** regel 22).

Regel 19-22 **Non t/m sum**

In deze regels vergelijkt Seneca zijn levenswijze met de toestand van zijn lichaam.

- 1p 7 Citeer uit de regels 19-22 (**Non t/m sum**) het Latijnse tekstelement dat, wat zijn lichaam betreft, vergelijkbaar is met **vitiis meis** (regel 19).

Regel 24 **Aliter loqueris**

- 1p 8 Citeer uit de regels 2-5 (**Quare ergo t/m tangeris**) het Latijnse woord dat een concrete invulling is van **Aliter** (regel 24).

Regel 28-29 **cum potuero, vivam quomodo oportet**

In het voorafgaande heeft Seneca aangegeven dat dit stadium voor hem nooit haalbaar zal zijn.

- 2p 9 a. Citeer uit de regels 17-22 (**Exige** t/m **sum**) het Latijnse tekstelement waarmee hij aangeeft dat dit stadium voor hem nooit haalbaar zal zijn.
b. Citeer uit de regels 29-33 (**Nec** t/m **sequar**) het Latijnse tekstelement waarmee Seneca aangeeft dat hij nog ver verwijderd is van dit stadium.

Regel 29 **malignitas ista**

- 1p 10 Leg op grond van het voorafgaande (vanaf **Hoc** regel 24) uit waarop Seneca met **malignitas ista** doelt.

Regel 18 **optimis** en regel 30 **optimis**

Met dit woord wordt in deze twee regels niet hetzelfde bedoeld.

- 2p 11 a. Beschrijf in eigen woorden wie of wat met **optimis** in regel 18 wordt/worden bedoeld.
b. Beschrijf in eigen woorden wie of wat met **optimis** in regel 30 wordt/worden bedoeld.

Regel 30-31 **quo vos necatis**

vos kan hier opgevat worden als een nominativus of een accusativus.

Zowel om een stilistische als om een inhoudelijke reden verdient de keuze voor een accusativus de voorkeur.

- 2p 12 a. Leg uit dat **vos** om een stilistische reden als een accusativus opgevat dient te worden. Betrek de context in je antwoord.
b. Leg uit dat **vos** om een inhoudelijke reden als een accusativus opgevat dient te worden. Betrek de context in je antwoord.

Regel 33-34 **Expectabo** t/m **Cato**

In deze regels komt een a-fortiori-redenering voor.

- 1p 13 Beschrijf deze a-fortiori-redenering in eigen woorden.

Regel 34-35 **Curet** t/m **est**

Vergelijk hiermee regel 5-15 **Quare cultius** t/m **sufficiat**.

Sommige geleerden beschouwen **Curet** t/m **est** (regel 34-35) als een zwak excuus van Seneca, gezien de inhoud van de regels 5-15 (**Quare cultius** t/m **sufficiat**).

- 2p 14 Verdedig het standpunt dat dit een zwak excuus is. Ga in je antwoord in op beide passages.

Tekst 2

Regel 2-4 **Qua** t/m **civitem**

Deze zin bevat een tegenstelling die vergelijkbaar is met een tegenstelling in het vervolg (t/m **iniustum** regel 7).

- 2p 15 Leg dit uit. Ga in je antwoord in op beide tegenstellingen.

Regel 4 **a bonis auctoribus sic scriptum**

Ook in het vervolg maakt Cicero duidelijk dat hij zich baseert op anderen.

- 1p 16 Citeer uit de regels 10-16 (**Qui** t/m **committebat**) het Latijnse tekstelement waaruit dat blijkt.

Regel 6-8 **eundem** t/m **miserrimum**

- 2p 17 Leg uit dat de inhoud van deze zin goed past bij de boodschap die Cicero in de *Tusculanae disputationes* wil overbrengen. Baseer je antwoord op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen gelezen hebt. Ga in op zowel de strekking van de regels 6-8 (**eundem** t/m **miserrimum**) als de boodschap van de *Tusculanae disputationes*.

Regel 13 **eorum**

- 2p 18 Citeer uit de regels 11-16 (**abundaretque** t/m **committebat**) de drie niet direct opeenvolgende Latijnse woorden waarnaar **eorum** verwijst.

Regel 1-16 **Duodequadraginta** t/m **committebat**

De Romeinse schrijver Sallustius beschrijft de samenzweerder Catilina als volgt:

“Catilina stamde uit een adellijke familie. Psychisch en fysiek stond hij erg sterk, maar zijn karakter was boosaardig en verdorven.”

- 2p 19 a. Citeer uit de regels 4-8 (**Atqui** t/m **miserrimum**) het Latijnse tekstelement dat inhoudelijk vergelijkbaar is met ‘zijn karakter was boosaardig en verdorven’ uit bovenstaand citaat.
b. Citeer uit bovenstaand citaat het Nederlandse tekstelement dat inhoudelijk vergelijkbaar is met **honesto loco natus** (regel 10).

In de regels 10-18 (**Qui** t/m **docuit**) beschrijft Cicero de ongelukkige toestand waarin Dionysius verkeert met een metafoor.

- 1p 20 Beschrijf deze metafoor in eigen woorden.

Regel 20 **ipsis**

- 1p 21 Leg uit dat Cicero met het woord **ipsis** de paranoia van Dionysius benadrukt.

Regel 19 **tondebant** en regel 20 **removit**

- 2p 22 Verklaar de afwisseling in tijd van deze twee werkwoordsvormen en ga daarbij in op de inhoud van de tekst.

De regels 28-29 (**Atque** t/m **dicitur**) zijn in tegenspraak met de regels 10-13 (**Qui** t/m **nemini**).

1p 23 Leg dit uit. Ga in je antwoord in op beide passages.

Regel 31 **alterum** en regel 32 **alterum**

- 2p 24 a. Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 28-30 (**Atque** t/m **dixisset**) waarnaar **alterum** in regel 31 verwijst.
b. Citeer het Latijnse woord uit de regels 28-30 (**Atque** t/m **dixisset**) waarnaar **alterum** in regel 32 verwijst.

Regel 34-36 **Sic** t/m **repugnandum**

De specifieke situatie van Dionysius die in het voorafgaande is beschreven, wordt in de regels 34-36 (**Sic** t/m **repugnandum**) veralgemeniseerd.

- 2p 25 Citeer twee niet direct opeenvolgende Latijnse woorden uit de regels 34-36 (**Sic** t/m **repugnandum**) waaruit de veralgemenisering blijkt.

Algemeen

In een recensie van een boek over de Stoa staat het volgende:
“Het is fijn om stoïcijn te zijn.”

- 1p 26 Beredeneer waarom iemand het fijn zou vinden stoïcijn te zijn. Baseer je antwoord op de teksten en de achtergronden van de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Tekst 3

Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij Tekst 3.

- 38p Vertaal de regels 1 t/m 12 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.